

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM ARBITRÁŽNÍHO ŘÍZENÍ

K НЕКОТОРЫМ ВОПРОСАМ АРБИТРАЖНОГО ПРОИЗВОДСТВА

ZU EINIGEN FRAGEN DES ARBITRAGEVERFAHRENS

Zdeněk Češka

Zkušenosti nabyté již z více než osmileté činnosti československé arbitráže ukazují, že se arbitrážní řízení plně osvědčilo jako nejvhodnější forma rychlého a účinného odstraňování právních sporů, které vznikají mezi organizacemi socialistického sektoru při plnění státního plánu rozvoje národního hospodářství a jako nejúčelnější forma úpravy závazkových vztahů mezi zmíněnými organizacemi i kontroly souladu závazkových vztahů s plánem.

Arbitráž vznikla jako orgán nového typu, který nebyl, a jak jeho poslání ukazuje, také nemohl být znám buržoasnímu československému právnímu řádu. Proto musila být zcela nově upravena i organizace arbitráže a řízení před ní. Bylo tu sice využito bohatých zkušeností sovětských, ale domácí tradice přece jen chyběla.

Arbitrážní řízení zaznamenalo do dnešní doby dosti bohatý normativní vývoj a jeho úprava byla několikrát měněna jednak v důsledku nově získaných zkušeností, jednak také vzhledem k tomu, že se měnil hmotně-právní obsah arbitrážního řízení. Uvedený normativní vývoj není zdaleka ještě ukončen a úprava arbitrážního řízení dozná beze všech pochybností dalších změn podle toho, jak se bude vyvíjet ekonomika v našem lidově demokratickém státě a jak bude organisováno a řízeno národní hospodářství. Jednou z vážných změn, ke které došlo v nedávné době, bylo vydání nového arbitrážního řádu, který byl vypracován na podkladě usnesení celostátní konference KSČ z června 1956, kde byl mezi jiným vytyčen i úkol zjednotit systém hospodářských smluv a arbitrážního řízení.

Nové arbitrážní řízení si však vyžádalo nejen právní úpravy, nýbrž volalo se ihned také po teoretickém zpracování různých dílčích problémů i po jeho zpracování celkovém. Od začátku činnosti arbitráže v Československu vyšla řada článků i větších prací pojednávajících o arbitrážním řízení a jeho jednotlivých problémech, avšak požadavek souhrnného uceleného teoretického zpracování arbitrážního řízení splnila až kniha Dr. Dvonče a Dr. Slezáka Československá arbitráž. Ani toto systematické zpracování arbitrážního řízení není samozřejmě posledním slovem v řešení problémů zmíněného řízení a o řadě z nich bude jistě dále diskutováno, aby tak byl položen dobrý teoretický základ pro arbitrážní praxi, která

si toho zaslouží nejen vzhledem k obsahové důležitosti záležitostí, jimiž je pověřena se zabývat, nýbrž i vzhledem k počtu případů, jež je nucena řešit.

Úkolem tohoto článku není nic jiného než učinit několik poznámek k teoretickým otázkám arbitrážního řízení a zaujmout stanovisko k některým již vysloveným názorům.

I. POVAHA ARBITRÁŽE, ARBITRÁŽNÍHO ŘÍZENÍ A ARBITRÁŽNÍHO PROCESNÍHO PRÁVA

1. P o v a h a a r b i t r á ž e

Netřeba se na tomto místě podrobně zabývat vývojem názorů na povahu arbitráže. Popis tohoto vývoje je podán v dostatečné míře jak v práci Lachoutově, tak Dvončové a Slezákové a konečně i v učebnici občanského práva procesního.¹⁾ Stačí připomenout, že dosud se v teorii zastávaly názory asi trojího druhu. Arbitráž je považována buď a) za soud (jakýsi zvláštní hospodářský soud), nebo b) za administrativní orgán, nebo konečně c) za orgán „sui generis“. Z těchto tří názorů nás zajímají poslední dva, které jsou u nás v právnické literatuře zastávány. První názor, jehož nesprávnost je očividná, můžeme ponechat stranou. (Kdyby arbitráž měla být soudem, nebylo by ji třeba zavádět jako zvláštní orgán, ale vystačilo by se s jejím zařazením mezi zvláštní soudy v rámci soudní soustavy Československé republiky.)

Pokud jde o další dva uvedené názory, hájí první z nich jak Dr. Lachout, tak Dr. Dvonč a Dr. Slezák, kteří prohlašují arbitráž za administrativní orgán, a druhý je zastáván v Učebnici občanského práva procesního, kde se tvrdí, že arbitráž má být pokládána za orgán „sui generis“. Učebnice při tom vychází z toho, že arbitráž má některé znaky společné se soudem (nezávislost arbitrů a některá procesní ustanovení), jiné pak s administrativními orgány (organisační začlenění, hospodářské úkoly a zjednodušené řízení). To, že by se arbitráž sbližovala se soudem, by mohlo vést podle názoru učebnice k přeceňování formální stránky arbitráže, k prodlužování sporů a k podceňování hospodářské funkce arbitráže, naproti tomu pak sbližování arbitráže s administrativními orgány by mohlo naopak vést k porušování její nezávislosti na stranách a k podceňování některých důležitých procesních zásad.

D v o n č a S l e z á k vytýkají zmíněnému zde pojetí učebnice, že vytrhuje arbitráž ze souvislosti s ostatní organizací plánovaného hospodářství a porovnává její činnost izolovaně od činnosti soudu i administrativních orgánů. Kromě toho pak, kdyby měla arbitráž být pokládána za orgán

¹⁾ Viz V. Lachout: *Rozhodování sporů mezi socialistickými podniky a organisacemi orgány státní arbitráže*, Praha 1954; F. Dvonč-J. Slezák: *Československá arbitráž*, Bratislava 1956, str. 75 a n.; *Učebnice občanského práva procesního*, Praha 1955, str. 473.

svého druhu, bylo by třeba vypracovat ještě nadřazený pojem, pod který by se dal pojem orgánu „svého druhu“ podřadit.²⁾

S posledně uvedeným tvrzením nelze souhlasit, protože žádný nový nadřazený pojem by zde nebylo třeba tvořit. Rodovým pojmem je tu totiž pojem státního orgánu, který má několik druhů, a soud, jakož i administrativní orgán jsou jen jedny z nich. Vedle nich existují i státní orgány další, jako např. prokuratura, státní notářství aj., které nejsou ani soudy ani administrativními orgány a přece je mezi státní orgány počítáme. Mohla by tu proto zcela dobře obstát i arbitráž jako orgán plnící zvláštní, jemu vytčené úkoly. Potud tedy učebnici nelze nic vytknout.

Na druhé straně však je třeba přiznat, že první D v o n ě o v a a S l e z á k o v a kritická poznámka k textu učebnice má za dnešního právního stavu své opodstatnění a že učebnice podcenila význam organizačního začlenění arbitráže, jež zejména vyzdvihuje ve své práci při posouzení charakteru arbitráže L a c h o u t.³⁾ Podle platného právního stavu je arbitráž zřízena při orgánech státní správy (výkonných orgánech orgánů státní moci) a jim také podléhá. Z jejich příkazu (totiž z příkazu vlády, sboru pověřenců nebo rady KNV) je povinna zahájit řízení (§ 13 odst. 1 písm. c) vl. nař. č. 47/53 Sb. ve znění vl. nař. č. 77/53 a 45/54 Sb. — dále jen nařízení; § 7 odst. 1 písm. c) nového arbitrážního řádu⁴⁾ — dále jen AŘ), ony dozírají na její činnost (§ 22 odst. 1 nařízení) a především mohou změnit rozhodnutí hlavního arbitra jim podřízené arbitráže nebo je zrušit a buď přikázat spor k novému pojednání či učinit jiné opatření (§ 23 odst. 1 nařízení). Z toho plyne, že arbitráž je toliko pomocným orgánem nadřízeného jí administrativního orgánu, spolupůsobícím při operativním řízení plánovaného hospodářství.⁵⁾ Arbitráž reguluje rozhodováním sporů závazkové vztahy mezi organizacemi socialistického sektoru a kontroluje neustále, zda jsou uvedené vztahy v souladu s plánem.

Na to, že arbitráž náleží do soustavy administrativních orgánů, ukazuje pak ještě řada dalších znaků, neboť arbitráž vedle rozhodování sporů⁶⁾ provádí i celou řadu úkolů povahy vyložené administrativní. Tak např.: 1. hlavní arbitr oznamuje zjištěné závady spočívající v porušení státní, zejména plánovací, smluvní nebo finanční discipliny či jiné nedostatky v činnosti organizací socialistického sektoru jejich bezprostředně nadřízenému

²⁾ F. Dvonč-J. Slezák: *Československá arbitráž*, str. 78 a 79.

³⁾ V. Lachout, cit. *Rozhodování sporů mezi socialistickými podniky a organizacemi orgány státní arbitráže*, str. 9 a n.

⁴⁾ Nový arbitrážní řád byl vydán jako vyhláška hlavního arbitra republiky Československé č. 147/57 Ú. l.

⁵⁾ Při rozhodování jsou však arbitři nezávislí a nemohou dostávat příkazy, jak spor rozhodnout.

⁶⁾ V rozhodování sporů spočívá ovšem těžiště činnosti arbitráže a jim je také určena povaha arbitrážního řízení, na kterou nemůže mít vliv organizační začlenění arbitráže.

orgánu, přičemž je arbitráži vyhrazeno též právo přezkoumat, zda odpověď na oznámení uspokojuje a zda opatření, která byla učiněna, stačí k odstranění závad a k zábraně jejich opakování (§ 17 nařízení a § 53 AŘ); 2. hlavní arbitr RČS má právo předkládat prostřednictvím ministra spravedlnosti vládě návrhy opatření v hospodářských věcech (§ 5 nařízení); 7) 3. hlavní arbitr RČS vydává všeobecně závazné právní předpisy pro činnost orgánů státní, resortní a družstevní arbitráže (§ 27 nařízení)⁸⁾ apod.

Povahu administrativního orgánu má přirozeně jen státní arbitráž a arbitráž resortní, která je pomocným orgánem ministra. Nemůže ji však mít arbitráž družstevní, která není ničím jiným než jedním z družstevních orgánů. Je pomocným orgánem ústředních, po případě oblastních svazů družstev pro řešení právních sporů, k nimž dochází mezi družstvy, po případě družstevními svazy a jejich podniky při plnění jejich plánovaných úkolů.

Zdálo by se, že i napadání nezákonných rozhodnutí arbitráže generálním prokurátorem pomocí protestů v rámci všeobecného dozoru nasvědčuje tomu, že arbitráž má povahu administrativní. Nebylo by tomu však jinak ani kdyby arbitráž nespádala do soustavy administrativních orgánů a byla orgánem „svého druhu“, neboť i tak by napadal generální prokurátor její rozhodnutí odporující zákonu protestem (srov. § 3 č. 1 zák. č. 65/56 Sb.).

2. Povaha arbitrážního řízení.

Přestože arbitráž je jen pomocným orgánem administrativního nebo družstevního orgánu, není arbitrážní řízení ve své podstatě řízením správním. Není a nemůže jím být ani přesto, že arbitráž plní vedle svého hlavního úkolu, tj. rozhodování sporů, i úkoly administrativní povahy jako např. zjišťování příčin neplnění plánu a oznamování závad, navrhování opatření v hospodářských věcech, vydávání obecně závazných předpisů, vedení stran ke státní (smluvní, plánovací a finanční) disciplíně, ukládání pokut pro nepořádky v účetní evidenci (§ 18 odst. 3 nařízení) aj. Tyto úkoly netvoří však hlavní náplň arbitrážního řízení, kterou je bez veškerých pochybností projednávání a rozhodování sporů.

Spory, které arbitráž řeší, vznikají z majetkových právních vztahů hospodářských a rozpočtových organizací socialistického sektoru, a ty jsou upraveny občanským právem. Protože pak stěžejní obsah arbitrážního řízení tvoří hmotné občanské právo, nemůže mít forma — arbitrážní řízení —, která je jen projevem života hmotného práva, jinou než

7) Návrhy opatření v hospodářských věcech může předkládat též hlavní arbitr pro Slovensko sboru pověřenců a hlavní arbitr při krajském národním výboru radě KNV.

8) Takové oprávnění nenáleží ani nejvyššímu soudu, jehož směrnice nejsou závaznou právní normou, i když mají značný význam pro sjednocování soudní praxe.

občanskoprávní povahu. Pokud tedy jde o vlastní rozhodování sporů, nemá arbitrážní řízení charakter administrativně právní.

Správní řízení je obecně upraveno správním řádem (vl. nař. č. 20/55 Sb.) a vedle toho pro speciální druhy správního řízení platí řada předpisů dalších. Správní řád má při tom platnost subsidiární. Arbitrážní řízení není však možno považovat, pokud jde o rozhodování sporů, ani za speciálně upravený druh správního řízení právě pro jeho hmotněprávní obsah a pro to, že v něm strany vystupují ve sporu jako rovnoprávní partneři a jako vzájemní odpůrci, což se ve správním řízení zpravidla nevyskytuje. Tím méně pak lze na arbitrážní řízení, byť i jen subsidiárně, pokud to není výslovně stanoveno, vztahovat ustanovení správního řádu.

Problémem ovšem zůstává, zda přece jen určitá část arbitrážního řízení, která se netýká vlastního projednávání a rozhodování občanskoprávních sporů, nemá povahu administrativní. Jde např. o postup při oznamování zjištěných závad (§§ 55—59 AŘ), který už s vlastním řešením občanskoprávního sporu nesouvisí. Nic není na překážku tomu, abychom zmíněnému postupu nepřiznali charakter administrativní, když při něm vlastně jde o plnění dozorčí a kontrolní funkce státní správy. Stejně tak nelze mít pochybnosti o tom, že činnost hlavního arbitra RČS při vydávání všeobecně závazných předpisů má povahu administrativní, neboť tu hlavní arbitr RČS vykonává funkci výkonného a nařizovacího orgánu.

Arbitrážní řízení je tedy ve své podstatě jedním z druhů občanskoprávního řízení a má v tomto směru stejnou povahu jako např. řízení před obecnými soudy a řízení před soudy rozhodčími. Z postavení a úkolů arbitráže však plyne, že určité úkony, respektive určité části arbitrážního řízení, které se netýkají vlastního projednávání občanskoprávních sporů, mají povahu administrativně právní.

Rozhodujícím kritériem pro posouzení povahy arbitrážního řízení není charakter a organizační začlenění arbitráže, nýbrž charakter hmotněprávního obsahu tohoto řízení.

To, že arbitráž rozhoduje určitý okruh „občanskoprávních věcí“ a že před ní jednájí strany jako odpůrci nadaní rovnými právy i povinnostmi, přibližuje arbitrážní řízení soudnímu civilnímu procesu. Naproti tomu se však arbitrážní řízení od soudního civilního procesu v mnoha bodech odlišuje, nehledíme-li ani k tomu, že arbitrážní řízení nespočívá, jak bylo již uvedeno, výlučně v projednávání sporů, nýbrž že obsahuje i činnost jinou.

⁹⁾ Uvedené rozdíly spočívají v různosti rozhodujících orgánů a v různosti stran, v omezení pravomoci arbitráže pouze na určitou oblast občanskoprávních sporů a posléze v tom, že orgány arbitráže musí při své činnosti vedle péče o zachování socialistické zákonnosti dbát i o upevňování plánovací a smluvní disciplíny.

Rozdíly mezi arbitrážním a soudním procesem jsou vypočítány v knize Dr. Dvonče a Dr. Slezáka „Československá arbitráž“ na straně 40.⁹⁾ Povaha těchto rozdílů ovlivňuje značně metodu projednávání jednotlivých záležitostí před soudem a před arbitráží, která musí většinou velmi rychle řešit spory značného významu a vysoké peněžité hodnoty, aby nebyl narušován řádný chod národohospodářského života.

Protože případů, které u arbitráže napadají, je příliš mnoho a pracovníci arbitráže jsou přetížení, bylo nutno zvolit jako cestu nápravy zjednodušení arbitrážního řízení. Tohoto zjednodušení chce dosáhnout nový arbitrážní řád pomocí různých prostředků, z nichž sluší připomenout hlavně zpřísnění a zpřesnění jednání mezi stranami před zahájením řízení, které nazývá arbitrážní řád „pokusem o smír“ (§§ 2—6 AŘ.)¹⁰⁾, dále pak rozšíření možnosti vyřizovat arbitrážní žádosti platebním rozkazem a umožnění vyřizovat arbitrážní spory i bez nařízení jednání.

3. Arbitrážní procesní právo.

Z povahy arbitrážního řízení vyplývá i povaha arbitrážního práva. Arbitrážní procesní právo je souhrnem norem, které upravují: 1. činnost všech subjektů účastnících se arbitrážního řízení a 2. vztahy vznikající mezi uvedenými subjekty během tohoto řízení.

Z toho, že arbitrážní řízení je ve své podstatě řízením ve věcech občanskoprávních, vyvozují Dr. Dvonč a Dr. Slezák, že arbitrážní procesní právo je nedílnou součástí občanského práva procesního, které se dnes „rozpadá v občanské procesní právo arbitrážní a v občanské procesní právo soudní...“.¹¹⁾ S uvedeným názorem lze souhlasit, ovšem s určitými výhradami. Procesní normy, které upravují projednávání a rozhodování občanskoprávních sporů, vznikajících mezi rozpočtovými a hospodářskými organizacemi socialistického sektoru, jsou jen nutným doplňkem a odrazem norem hmotného občanského práva. Potud také můžeme o arbitrážním procesním právu hovořit jako o součásti jednotného občanského práva procesního upravujícího veškerá řízení ve věcech občanskoprávních, a to nejen řízení před soudy (ať obecnými nebo zvláštními), nýbrž také řízení před rozhodci a před státním notářstvím ve věcech projednání dědictví a ve věcech úschovy (která Dr. Dvonč a Dr. Slezák ve své knize opomíjejí uvést) a přirozeně v neposlední řadě i řízení arbitrážní.

¹⁰⁾ Pokus o smírné odstranění sporu znal sice již také starý arbitrážní řád [§ 5 odst. 1 písm. a) vyhl. č. 250/55 Ú. l.], ale toto ustanovení bylo prováděno formálně a strany se spokojovaly toliko zasláním doporučeného dopisu odpůrci, aniž by vyvíjely další snahu po skutečném smíření a tím i zabránění sporu.

¹¹⁾ F. Dvonč-J. Slezák: cit. *Československá arbitráž*, str. 51. Podobně i P. Čolotka: *Príspevok ku knihe Dvonč-Navrátel-Slezák, Štátna arbitráž a konanie pred ňou*, Právny obzor 1954, str. 345 a n.

Nesmíme však přitom zapomínat, že arbitrážní procesní právo obsahuje i normy, které se z rámce občanského procesního práva vymykají, protože upravují jinou činnost arbitráže než projednávání sporů. Jsou to ty normy, které plynou ze zařazení arbitráže do soustavy administrativních (respektive družstevních) orgánů a které se týkají té činnosti arbitráže, jež nemá obdobu v činnosti soudů (navrhování různých opatření na poli národního hospodářství, vydávání obecně závazných předpisů hlavním arbitrem RČS, oznamování závad, zkoumání příčin závad a nedostatků jakož i zevšeobecňování poznatků z arbitrážních sporů, ukládání pokut pro nepořádky v účetní evidenci apod.).

Právě proto, že v řízení arbitrážním vystupují proti sobě dvě strany jako odpůrci, musí být určité normy arbitrážního procesního práva obsahově podobné normám soudního procesního práva. Jde tu hlavně o ty normy občanského soudního řádu, které se týkají řízení o tzv. ostatních věcech občanskoprávních, tj. prakticky (vedle ustanovení obecné části) o ustanovení XI. hlavy druhé části občanského soudního řádu. V tomto řízení vystupují totiž účastníci jako odpůrci a spory mezi nimi vznikají z dvoustranných právních poměrů. S jinými druhy řízení před soudem (vyjmeme-li řízení exekuční) toho arbitráž mnoho společného nemá a pokud tu jde o nějakou podobnost (např. o zahájení řízení z úřední povinnosti), nelze tuto podobnost vyvozovat ze vzájemného vztahu mezi arbitrážním a soudním občanským procesním právem. Zahájení arbitrážního řízení z úřední povinnosti není také omezováno jen na případy, kde by to výslovně dovolovalo zákonné ustanovení (srov. § 41 o. s. ř. a § 7 písm. b), c), d) AŘ).

Z podobnosti obou řízení se podává, že arbitrážní i soudní občanské procesní právo musí být ovládáno také řadou společných zásad.

Naproti tomu však rozdíly mezi arbitrážním a soudním řízením a zejména jejich účelem způsobují, že se arbitrážní a soudní řízení někde dosti výrazně od sebe odlišují, a to jak v některých základních zásadách, tak ve své konkrétní právní úpravě.

Nutno tu odmítnout veškeré výtky, že do úpravy arbitrážního řízení jsou příliš vnášeny civilistické prvky. Pokud se arbitrážní proces podobá civilnímu soudnímu procesu, není to tím, že by se do jeho úpravy vnášely civilistické prvky, nýbrž tím, že jde v obou případech o řešení občanskoprávních sporů mezi dvěma odpůrci. (Soudní proces ovšem má obsah daleko bohatší, než je řešení sporných majetkoprávních záležitostí.)

Pokud jde o vzájemný poměr mezi arbitrážním a soudním procesním právem, nutno konstatovat, že jsou na sobě navzájem nezávislá a že mezi nimi neexistuje vztah subsidiarity. Jde tu o úpravu dvou různých forem občanskoprávního řízení a pro použití každé z nich platí jiné podmínky.

To pak, jak se arbitrážní proces odlišuje od procesu soudního v některých svých zásadách i v konkrétní právní úpravě, pokusí se ukázat další výklad.

II. ZÁSADY ARBITRÁŽNÍHO A OBČANSKÉHO SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

1. V arbitrážním řízení i v řízení soudním se setkáváme se zásadami, které jsou jim oběma společné.

Především to je zásada socialistické zákonnosti, která ovládá veškerý náš právní život a v prvé řadě musí být dodržována ve všech druzích procesu.

Podobně je tomu se zásadou materiální (objektivní) pravdy, která se uplatňuje rovněž ve všech druzích právních procesů, jež zná náš lidově demokratický právní řád. Tato zásada je jednou ze základních zásad i řízení arbitrážního, ačkoli to není ani v nařízení ani v arbitrážním řádu výslovně nijak vyjádřeno.¹²⁾ (Občanský soudní řád má výslovné ustanovení o tom, že se v řízení zjišťuje skutečný stav věci, hned v ustanovení § 1 odst. 2). Požadavek rychlosti arbitrážního řízení nesmí být zásadně materiální pravdy na újmu, i když si uvědomujeme, jak významnou úlohu hraje rychlost vyřízení arbitrážního případu při zajištění nerušeného chodu plánovaného hospodářského dění.

Podobně jako v občanském soudním řízení platí i v řízení arbitrážním zásada rovnosti stran, jednotnosti řízení a nezávislosti arbitrážních rozhodnutí na vnějších vlivech. Stejně tak se uplatňuje v soudním i arbitrážním procesu zásada volného hodnocení důkazů (§ 33 AŘ).

2. Arbitrážní řízení zná i jednu zásadu, která není uváděna mezi zásadami občanského soudního řízení, a to zásadu dominantnosti plánu nad soustavou hospodářských smluv a dominantnosti arbitráže nad stranami a předmětem sporu.¹³⁾ Pomocí této zásady má být zdůrazněno postavení arbitráže v řízení tak, že se z arbitráže činí skutečný „dominus litis“.

3. Některé zásady, které jsou známy občanskému soudnímu řízení, platí i v řízení arbitrážním, ale mají tu buď určitým způsobem modifikovanou podobu, nebo se tu mění jejich význam či rozsah uplatnění.

Tak ještě větší význam než v občanském soudním řízení má v arbitrážním řízení zásada rychlosti a hospodárnosti řízení, protože na rychlosti vyřízení sporu (zejména předsmluvního) závisí často nerušenost chodu určitého odvětví národního hospodářství, kde na sebe činnost jednotlivých podniků a organizací vzájemně navazuje a se doplňuje.

¹²⁾ Povinnost zjišťování materiální pravdy lze dovodit toliko z § 19 AŘ, který ukládá arbitráži zjistit přesně a úplně skutečnosti důležité pro rozhodnutí.

¹³⁾ F. Dvonč-J. Slezák: cit. *Československá arbitráž*, str. 56 a n.

I v arbitrážním řízení platí zásada disposiční a projednací, avšak ne v takovém rozsahu a v takové podobě jako v občanském procesu.

Zásada *d i s p o s i č n í* je v arbitrážním řízení mnohem více doplňována zásadou *o f i c i a l n o s t i* než v občanském soudním řízení. To platí především již o zahájení řízení. Je sice pravda, že v určitých případech se i občanské soudní řízení zahajuje z úřední povinnosti, ale není tomu tak v řízení podle XI. hlavy druhé části o. s. ř., které se zahajuje jen na podkladě žaloby (i když ji podává třeba prokurátor), tedy výlučně na návrh. Naproti tomu arbitrážní řízení, ač se také zahajuje ve většině případů na základě arbitrážní žádosti, zná vedle toho tři způsoby zahájení arbitrážního řízení z úřední povinnosti, a to: a) z vlastního podnětu arbitráže, b) z příkazu orgánu, při němž je arbitráž zřízena, a c) z příkazu hlavního arbitra RČS, na Slovensku pak z příkazu hlavního arbitra pro Slovensko (§ 7 odst. 1 AŘ).

Strany sice určují rozsah ochrany svých práv, které se na arbitráži dožadují¹⁴⁾ a jsou oprávněny k dispozici řízením (ke zpětvzetí žádosti), k dispozici předmětem řízení (ke změně žádosti, uznání nároku¹⁵⁾ i k smírnému ukončení sporu), avšak osud řízení nebo uplatňovaného nároku a jeho rozsahu není zdaleka závislý j e n na jejich dispozici. Arbitráž má totiž široké možnosti nahradit disposiční úkony stran a sama může rozšířit či zúžit rozsah uplatňovaného nároku, rozšířit spor i na věci v arbitrážní žádosti neuvedené a může nepochybně pokračovat v řízení z úřední povinnosti, vezme-li strana arbitrážní žádost zpět. Arbitráž není vázána (na rozdíl od soudu, kde platí zásada „ne ultra petita partium“) návrhy stran a může přisoudit nejen více než bylo žádáno, nýbrž i něco jiného než bylo žádáno. Její oprávnění vrcholí tím, že může dokonce založit, změnit nebo zrušit právní poměr mezi stranami (§ 15 nařízení). Vedle toho pak má arbitráž právo bez ohledu na přání stran rozšířit v mezích své příslušnosti řízení i na strany, které se původně řízení neúčastnily (§ 18 odst. 2 AŘ).

Nic podobného není známo v řízení soudním. Tak široká ingerence arbitráže, pokud jde o řízení samo i o nároky tvořící jeho podklad, vyplývá přirozeně z důležitosti funkce, kterou arbitráž zastává při regulaci a kontrole závazkových vztahů mezi podniky a jinými organizacemi socialistického sektoru. Strany mají disposiční právo požádat hlavního arbitra příslušné arbitráže o přezkoumání rozhodnutí, ale ani toto přezkoumání není závislé na jejich dispozici, neboť je může provést hlavní arbitr též z vlastního podnětu (§ 22 odst. 2 nařízení, § 61 AŘ).

¹⁴⁾ Tento rozsah lze ovšem vyvodit jen z hospodářské smlouvy, která je podkladem sporu, anebo přímo z plánu.

¹⁵⁾ Zřeknutí se nároku tu těžko může přijít v úvahu.

Jedině výkon rozhodnutí náleží do dispozice stran, ovšem toliko z hlediska předpisů o arbitrážním řízení. Podle jiných předpisů, zejména předpisů o účetní evidenci, nemají strany arbitrážního řízení disposiční volnost, zda budou nárok, přiznaný jim rozhodnutím arbitráže, vymáhat nebo ne.

Ani zásada *p r o j e d n a c í* neplatí v arbitrážním řízení ve své čisté podobě, nýbrž v podobě modifikované. Je sice pravda, že zásadně strany mají povinnost uvádět skutková tvrzení, odůvodňovat je a navrhopvat pro ně důkazy, ale podobně jako soud ani arbitráž není pasivním činitelem, který by jen trpně přihlížel k tomu, jak se strany přou, a nevykonával žádný vliv na řízení. Zejména může arbitráž již za přípravy sporu nebo během sporu uložit stranám, aby předložily další doklady, nebo může potřebné důkazní prostředky opatřit sám (§ 19 odst. 2 AŘ). Vedle své povinnosti zjistit řádně skutečný stav věci má však arbitráž ještě povinnost další, a to zjišťovat příčiny neplnění plánu a hlavně zjišťovat porušení státní, zejména plánovací, smluvní nebo finanční disciplíny. Na tomto poli se uplatní samozřejmě jen zásada vyhledávací, avšak tady už vlastně nejde o rozhodování sporu a tato činnost již přesahuje meze občanského práva procesního.

Zvláštní pojetí projednací zásady bývá někdy spatřováno v tom, že podle ustanovení § 14 odst. 1 nařízení rozhoduje spor arbitráž *s p o l u s* představiteli sporných stran.

Uvedená formulace se však nezdá být přesná. K tomu, aby rozhodl arbitráž *s p o l u s* se stranami, je totiž třeba, aby se strany dohodly.

Dojde-li k dohodě, pak nebude toliko arbitráž sám meritorně řešit daný případ. Podkladem rozhodnutí sporu tu učiní dohodu stran.

Nedohodnou-li se však strany nebo je-li jejich dohoda v rozporu s obecným zájmem, zejména s potřebami hospodářského plánování, pak rozhodne přirozeně arbitráž sám bez součinnosti stran. Jinak to ani není možné. Pokud pak arbitráž je povinen schvalovat dohodu stran (§ 28 AŘ), musí to učinit opět bez součinnosti stran, protože jinak by schvalování nemělo praktickou cenu.

Z § 14 odst. 1 nařízení tedy nelze vyvozovat zvláštní povahu projednací zásady v arbitrážním řízení, i když právě v řízení před arbitráží je žádoucí, aby v co největším počtu případů bylo dosaženo dohody stran, o což se má arbitráž vždy pokusit (§ 28 AŘ).

4. Některé zásady arbitrážního řízení jsou přímo protichůdné korespondujícím jim zásadám, na nichž je založeno občanské soudní řízení.

Tak povaha arbitrážního řízení nepřipouští z důvodu zachování státního či hospodářského tajemství, aby toto řízení bylo veřejné, a proto platí v řízení před arbitráží zásada *t a j n o s t i* (ne *v e ř e j n o s t i*) jednání. Arbitrážního jednání se bez dalšího mohou účastnit jen orgány (respektive zástupci orgánů), které jsou nadřízeny stranám a u nichž nehrozí nebezpečí, že by se dostalo státní nebo hospodářské tajemství do nepovolaných

rukou. Jiné osoby mohou se účastnit jednání toliko tehdy, povolí-li to arbitr zvláštním rozhodnutím (§ 26 odst. 2 AŘ).

Oproti zásadě senátního rozhodování, která platí obecně v občanském i trestním soudním procesu, uplatňuje se v arbitrážním procesu zásada rozhodování jediným arbitrem. Ve složitých arbitrážních sporech může však rovněž dojít k senátnímu rozhodování, když příslušný hlavní arbitr využije možnosti poskytnuté mu ustanovením § 14 odst. 2 nařízení a dá spor rozhodnout nikoli jednomu, nýbrž třem arbitrům.

Z povahy arbitrážního řízení plyne konečně ještě jeden rozdíl v základních zásadách arbitrážního a soudního procesu. Dokazování probíhá před arbitráží zásadně na základě listinného materiálu a nezáleží tu na přímém styku se stranami, kterými jsou buď právnické osoby nebo rozpočtové organizace. Proto se tu nemůže uplatnit zásada přímosti (bezprostřednosti) a oproti soudnímu řízení není pro arbitrážní řízení charakteristická zásada ústnosti, nýbrž zásada písemnosti. Tato zásada zdaleka neznamená, že by nedocházelo při arbitrážním jednání k ústním přednesům a k výsledkům osob. Zásada písemnosti znamená toliko to, že soud rozhoduje na základě písemného materiálu a nikoli na základě materiálu získaného formou ústních projevů.

III. ŘÍZENÍ

Odlišnosti arbitrážního a soudního občanskoprávního řízení se projevují nutně i v úpravě jednotlivých institutů obou těchto řízení.

1. P r a v o m o c

Vymezení okruhu občanskoprávních věcí, ve kterých mají oprávnění jednat a rozhodovat soudy a ve kterých arbitráž nazýváme jejich pravomocí. Pravomoc musí být vymezena tak přesně, aby spory o ni byly omezeny na minimum. Pravomoc soudů se dotýká, obrazně řečeno, pravomoci arbitráže, ale nikde se s ní nesmí překrývat. Arbitráž při tom není podřízena soudu ani soud arbitráží a žádný z obou uvedených orgánů není oprávněn přezkoumávat správnost rozhodnutí orgánu druhého.

Již nařízení 47/53 Sb. se pokusilo vymezit přesně pravomoc arbitráže a pravomoc soudu, avšak bez velikého úspěchu. Přes uvedené vymezení pravomoci v ustanovení § 7 zůstávala řada problémů nevyjasněných a v praxi se naprosto neosvědčovalo to, že spory do 2000 Kčs, které by jinak patřily před arbitráž, řešily soudy. Soudům byla totiž obsahová problematika arbitrážního řízení vzdálena a kromě toho tu často řízení nebylo potřebně pružné.

Proto nařízení 45/54 Sb. upustilo vůbec od zásady, aby pro rozhranění pravomoci arbitráže a soudu byla rozhodná hodnota předmětu řízení (ratio valoris) a ponechalo jako jediné kritérium uvedeného vymezení pravomoci povahu předmětu řízení (ratio causae). Ani ono nevyřešilo

však, přes zjevný krok kupředu proti nařízení č. 47/53 Sb., beze zbytku všechny sporné otázky a tento úkol měly s konečnou platností splnit podrobné předpisy k provedení § 7 odst. 1 písm. d) nařízení, jež vydal hlavní arbitř RČS.

Tendence sledovaná nařízením i podrobnými předpisy, aby totiž arbitráž nemusila (pro své přílišné zatížení) řešit majetkové spory, které nevznikly ze vztahů upravených předpisy o hospodářských smlouvách nebo předpisy o jiných opatřeních, jimiž se zajišťuje plnění úkolů státního plánu rozvoje národního hospodářství, je správná. Chybou ovšem je, že nikde nebylo vysvětleno, co se rozumí „jinými opatřeními, jimiž se zajišťuje plnění úkolů plánu“. Uvedená nejasnost vede totiž k dalším pochybnostem zejména proto, že podrobné předpisy k provedení § 7 odst. 1 písm. d) nařízení svěřily jak soudu, tak arbitráži bez bližšího vysvětlení. např. spory a jednání bez příkazu či z bezdůvodného obohacení (srov. § 1 č. 7 a 8 a § 2 č. 9 a 10 předpisů). Při tom nejasnou zůstává i otázka řešení sporů o náhradu škody (srov. § 1 č. 6 a § 2 č. 1 a 2 předpisů), neboť výklad toho, kdy jde o porušení právních povinností vyplývajících ze státního plánu rozvoje národního hospodářství (§ 1 č. 6 předpisů) a kdy nikoli, se může různit. Pochybnosti vznikají rovněž tam, kde je uzavřena jednorázová (nikoli hospodářská) smlouva v oboru dopravy nebo zahraničního obchodu. Ani tu není jasné, zda má spor z takové smlouvy řešit arbitráž nebo soud.

Těžko tu lze nalézt jednotné interpretační vodítko, které by se hodilo na všechny případy a otázku, zda je v daném případě dána pravomoc arbitráže či soudu, bude si muset v každém pochybném případě posoudit orgán projednávající onen případ sám. Jedno tu však přece jen lze napovědět. Nelze příliš široce vykládat pojem opatření směřujících k plnění plánu (§ 7 odst. 1 písm. d) nařízení a § 2 předpisů) ani právních povinností vyplývajících z plánu (§ 1 č. 6 předpisů). Činnost podniků, organizací a zařízení socialistického sektoru je totiž tak napojena na plán a plánem vázána, že při příliš širokém výkladu opatření směřujících k plnění plánu a povinností z plánu vyplývajících by vlastně téměř ve všech uvedených pochybných případech měla rozhodovat arbitráž. A toho jistě ani nařízení ani podrobné předpisy k provedení § 7 odst. 1 písm. d) nařízení dosáhnout nechtěly. Naopak jejich cílem bylo ulehčit arbitráži práci tím, že by majetkové spory (přirozeně ovšem nikoli spory smluvní nebo spory o základní podmínky dodávky), které přímo nesouvisí s hospodářskými smlouvami a jejich prováděním, řešily soudy. Proto také neřeší arbitráž např. spory JZD (§ 7 odst. 1 písm. c) nařízení), která nejsou kontrahenty hospodářských smluv.

Kromě uvedených případů nemůžeme však podrobným předpisům hlavního arbitra k provedení § 7 odst. 1 písm. d) nařízení nepřiznat úspěch,

kteřého dosáhly při vymezování pravomoci arbitráže a soudu konkrétním výčtem věcí rozhodovaných arbitráží a. na druhé straně soudem. Takový konkrétní výčet přirozeně nemůže obsahovat obecnější norma, kterou je nařízení o státní arbitráži, a podrobné předpisy tak slouží jako důležitá a vhodná interpretační pomůcka při posuzování pravomoci arbitráže a soudu.

Tam, kde arbitráž odmítne určitou žádost, protože není dána její pravomoc (§ 12 nařízení), a postoupí spor soudu, musilo nařízení vyřešit ještě jednu otázku. Rozpočtové organizace jako orgány bez právní subjektivity totiž nemají způsobilost být účastníkem řízení před soudy. Tuto způsobilost jim musil dát (ovšem jen pro spory, kde by jinak byla dána pravomoc arbitráže) nějaký právní předpis. Stalo se tak v ustanovení § 7 odst. 2 nařízení a tak se dostaly rozpočtové organizace do postavení, jaké má na příklad prokurátor nebo Státní (či Slovenský) úřad sociálního zabezpečení, kterým byla rovněž dána způsobilost být účastníkem řízení, aniž by byly nadány samostatnou právní subjektivitou. Učinil to jednak občanský soudní řád v § 6 odst. 3, jednak zákon o sociálním zabezpečení č. 55/56 Sb. v § 68 odst. 3.

Nařízení o státní arbitráži se postaralo také o to, aby nedocházelo k protahování sporů vzájemným postupováním určitých věcí z arbitráže na soud a naopak. Nařízení stanovilo (§ 12), že vysloví-li arbitráž svou nepřislušnost, je jejím rozhodnutím soud vázán. Tohoto ustanovení, které mluví ještě o nepřislušnosti a nerozlišuje — jako prvé normy o arbitrážním řízení vesměs — příslušnost a pravomoc, nesmí být ovšem v praxi zneužíváno a arbitráž se tak nesmí zbavovat některých, třeba i vleklých sporů, jak se v několika případech již stalo, někde dokonce s naprosto nedostatečným a nesprávným odůvodněním, že takové vleklé spory brzdí ostatní práci arbitráže.

2. Příslušnost

Otázka příslušnosti nehraje v arbitrážním řízení zdaleka takovou roli jako v řízení před obecnými soudy. Pokud pak by zde k nějakému sporu došlo, nejednalo by se zpravidla o příslušnost místní, nýbrž věcnou. (V občanském soudním řízení není naopak pochybná příslušnost věcná, nýbrž právě jen příslušnost místní.) O vymezení věcné příslušnosti jde jak v poměru mezi státní, resortní a družstevní arbitráží, tak mezi všemi druhy státní arbitráže, tj. mezi státní arbitráží republiky Československé, státní arbitráží pro Slovensko i státními arbitrážemi při KNV. (O kombinaci věcné a místní příslušnosti můžeme mluvit v poměru mezi státní arbitráží RČS a státní arbitráží pro Slovensko.)

Dnešní úprava věcné příslušnosti vyhovuje jen u arbitráže resortní a družstevní, nikoli však už u arbitráže státní. Příslušnost je i zde

(§§ 8—11 nařízení) určena povahou věci (*ratione causae*), avšak široké dveře byly ponechány možnosti pověřování nižších arbitráží rozhodováním určitých sporů, pro které by jinak příslušné nebyly.

Protože věcná příslušnost státní arbitráže při KNV byla vymezena nařízením příliš úzce,¹⁶⁾ rozhodující v praxi arbitráže při KNV většinu případů na základě pověření daného jim státní arbitráží RČS či státní arbitráží pro Slovensko.

Generální pověření státní arbitráže pro Slovensko a zejména státních arbitráží při KNV projednáváním a rozhodováním některých sporů, které by jinak patřily před státní arbitráž RČS, obsahuje vyhláška hlavního arbitra RČS č. 148/57 Ů. 1. Toto pověření je značně široké a přihlíží jednak k tomu, mezi kterými subjekty se vede spor (při čemž stanoví správnou zásadu, že rozhodující pro posouzení místní příslušnosti je sídlo odpůrce — § 1 odst. 2 a § 2 odst. 2 vyhl. č. 148/57 Ů. 1.), jednak k tomu, jaká je povaha sporu (*ratio causae*) a jak vysoká je hodnota předmětu sporu (*ratio valoris*).

Uvedené generální pověření, které je v důsledku decentralizačních snah mnohem širší než pověření dosud platná, umožní státní arbitráží RČS zaměřit se na rozhodování sporů největší důležitosti a neutápět se v množství sporů menšího významu.

Přesto však není na trvalo možný stav, kdy vlastně je příslušnost arbitráže upravena takovýmto generálním pověřením (i když je k němu státní arbitráž RČS zmocněna — srov. § 11 odst. 1 nařízení), a třeba uvažovat přece jen o novelisaci těch ustanovení nařízení, která hovoří o příslušnosti, tj. ustanovení §§ 8—11 nařízení.

3. Zahájení řízení.

Již při výkladu dispoziční zásady bylo uvedeno, že tato zásada je omezena v arbitrážním řízení ve prospěch zásady oficiality, a to zejména též pokud jde o zahájení řízení. Touto otázkou proto netřeba se již zabývat.

V prvé řadě nás bude zajímat okamžik zahájení řízení, protože na to, kdy je řízení zahájeno, se připíná řada právních následků.¹⁷⁾ K důležité změně tu došlo vydáním nového arbitrážního řádu. Starý arbitrážní řád znal ještě tzv. přijetí arbitrážní žádosti. Řízení bylo podle něho zahájeno přijetím žádosti arbitráží, přičemž se za den přijetí žádosti považoval den, kdy byla žádost dodána do kanceláře arbitráže, anebo den, kdy

¹⁶⁾ Kdyby měly státní arbitráže při KNV rozhodovat jen to, co jim vyhrazuje nařízení (§ 3), pak by, jak praxe ukazuje, mnoho práce neměly.

¹⁷⁾ Jde hlavně o okamžik zahájení řízení v případě, kde se řízení zahajuje na žádost, a nikoli tam, kde se řízení zahajuje z úřední povinnosti, neboť tam je jasné, že řízení je zahájeno dnem, kdy arbitráž vydá rozhodnutí o zahájení řízení.

byla podána na poště, ovšem jen za předpokladu, že měla žádost všechny předepsané náležitosti. Nebylo-li tomu tak, arbitráž řízení nezahájila (§§ 6 a 7 vyhl. č. 250/55 Ů. l.).

Vedle pojmu „zahájení řízení“ figuruje tu tedy ještě další pojem „přijetí žádosti“, jehož existence není dobře odůvodněna. Proto se nový arbitrážní řád spokojuje jen s pojmem „zahájení řízení“ a praví v ustanovení § 7 odst. 2, že řízení je zahájeno, jakmile žádost došla arbitráži.

To znamená, že řízení je v takovém případě zahájeno vždy již samým podáním žádosti a arbitráž nemůže rozhodovat, zda je řízení zahájeno, či nikoliv. Nemá-li žádost předepsané náležitosti nebo nejsou-li k ní připojeny potřebné doklady, vyzve arbitráž žadatele k odstranění nedostatků a určí mu k tomu lhůtu. Odstraní-li žadatel vady ve stanovené lhůtě, platí, že žádost byla podána bez vad již dnem původního uplatnění (§ 11 AŘ). Toto řešení je v majetkových sporech¹⁸⁾ pro žadatele výhodnější než úprava dřívější, kdy byla žádost považována za přijatou až dnem dodání doplňku k žádosti do kanceláře arbitráže nebo jejich podání na poštu. To mohlo mít nepříznivý vliv na zachování lhůt podle hmotného práva.

Nová úprava je však k žadateli na druhé straně zase přísnější, neboť řízení je zahájeno až dnem, kdy došla žádost arbitráži, a nikoliv už dnem podání na poštu. Toto opatření je jen správným důsledkem rozdílu mezi lhůtami stanovenými právem hmotným, (které bývají zpravidla delší) a lhůtami určenými právem procesním (zpravidla kratšími). Žadatelé budou proto musit včas uplatňovat své nároky, aby jim neuplynula lhůta, která je v oblasti hospodářských smluv prakticky vždy propadná (srov. zejména § 34 vl. nař. č. 33/1955 Sb.¹⁹⁾

Předpisy o arbitrážním řízení neobsahují obecná ustanovení o počítání lhůt a upravují tuto otázku v jednotlivých případech ad hoc. Lze však říci, že kromě případu podání arbitrážní žádosti, kdy se dny poštovní dopravy do lhůt započítávají, protože jde o dodržení lhůt hmotněprávních, všude u lhůt stanovených předpisy procesními se dny poštovní dopravy do lhůt nezapočítávají. (Je to odůvodněno právě krátkostí zmíněných lhůt.)

Podobně jako v soudním řízení, setkáváme se i v řízení před arbitráží se lhůtami, jejichž nedodržení má určité právní následky vzhledem

¹⁸⁾ V předsmělných sporech tato úprava platila již dříve.

¹⁹⁾ Okamžik zahájení řízení je důležitý též pro počátek třicetidenní lhůty, která běží žadateli k uplatnění nároku u jiné arbitráže či u soudu, vyslovila-li arbitráž, že není dána její pravomoc či příslušnost. Hmotněprávní účinky žádosti (tj. zejména zachování propadné jedenapůlroční nebo šestiměsíční lhůty podle § 34 odst. 1 vl. nař. č. 33/55 Sb.) trvají jen tehdy, byla-li uvedená třicetidenní lhůta dodržena (§ 12 odst. 4 AŘ). I tu však musí již v poslední den třicetidenní lhůty být žádost podána přímo u příslušné arbitráže nebo žaloba u soudu.

k projednávanému nároku, nebo samému řízení, tak zvanými lhůtami procesními, a na druhé straně se lhůtami, jejichž nedodržení takový následek nemá a které nazýváme např. lhůtami instrukčními nebo pořádkovými.

Prvý typ představuje např. právě lhůta daná k odstranění nedostatků arbitrážní žádosti nebo lhůta určená k podání žádosti o přezkoumání rozhodnutí hlavním arbitrem, po jejímž uplynutí už není podání takové žádosti možné. Druhý typ je pak reprezentován např. lhůtami určenými k projednání předsmělných a majetkových sporů, počítanými ode dne zahájení řízení nebo ode dne, kdy došlo k odstranění nedostatků žádosti (§ 25 odst. 2 AŘ); nedodržení takové lhůty nemá žádný vliv na průběh a výsledek sporu ani na uplatněný nárok a je toliko porušením služebních povinností arbitra. Proto také může uvedenou lhůtu hlavní arbitr v odůvodněných případech prodloužit (§ 25 odst. 2 AŘ).

I v arbitrážním řízení lze dělit lhůty na takové, které jsou určeny přímo právními předpisy a které jsou proto neprodloužitelné a nezkracitelné (není-li jejich prodloužení či zkrácení příslušným předpisem přímo dovoleno), a na takové, které určí arbitráž (např. k odstranění nedostatků žádosti). Ačkoliv to není nikde výslovně řečeno, je nepochybné, že z vážných důvodů může arbitráž takové lhůty, jejichž délku sama určila, prodloužit, po případě i zkrátit.

4. Arbitrážní jednání

Arbitrážní jednání se podobá ústnímu jednání u soudu, protože pro ně stanoví arbitr rok (určí přesně den a hodinu jednání) a pozve k němu strany i další osoby, které snad bude třeba při jednání slyšet. Může pozvat k jednání též organizace, jejichž právní poměry by mohlo rozhodnutí ovlivnit (§ 26 odst. 1 AŘ).

I když však je ústní jednání soudní upraveno hodně neformálně, je arbitrážní jednání ještě méně formální a platí tu plně zásada arbitrážního pořádku.

Také snaha vyřídit věc při jediném jednání je v arbitrážním řízení intenzivnější, neboť průtahy řízení spojené s odročením jednání, které v případech projednávaných soudy zpravidla nejsou spojeny s tíživými následky pro účastníky, by se v oblasti arbitrážního řízení mohly projevit nepříznivě. Odročení jednání je však i zde možné (§ 36 AŘ), ukáže-li se při jednání potřeba dalších důkazů a arbitráž pokládá další jednání za nezbytné.

Jednání probíhá ústně a nepsuje se o něm jednací protokol. Toliko jeho obsah je uveden v rozhodnutí sporu. Z uvedeného důvodu může arbitr vyzvat strany, aby svá ústně učiněná tvrzení předložily písemně.

Protože arbitráž rozhoduje prakticky na základě písemného mate-

riálu, je někdy případ z písemných přednesů a předložených dokladů natolik jasný již před jednáním, že toto jednání by bylo zbytečné a nepřineslo nic nového. Arbitr proto může rozhodnout spor i bez jednání. Takovýto postup je však možný jen ve sporech, jejichž hodnota nepřesahuje 20.000 Kčs (§ 37 AŘ). Nic takového není možné v řízení soudním.

Ani skutečnost, že se obě strany nedostaví k arbitrážnímu jednání, nemá takové účinky jako nedostavení se obou účastníků řízení k vlastnímu jednání u soudu první stolice. V soudním řízení (podle XI. hlavy druhé části o. s. ř.) nastává v takovém případě ze zákona klid řízení (§ 421 odst. 1 o. s. ř.) a jen na účastnících záleží, zda se v řízení bude po uplynutí 3 měsíců pokračovat nebo zda řízení po 1 roce zanikne, aniž by se v něm pokračovalo. Arbitr však může rozhodnout i v případě nedostavení se obou stran, jestliže spisový materiál tvoří dostatečný základ pro rozhodnutí sporu (§ 29 odst. 2 AŘ). Stejně jako soud může arbitráž ovšem rozhodnout meritorně, když se dostaví jen jedna strana, ale opět za podmínky, že má řádně zjištěn skutkový stav tvořící základ pro rozhodnutí, protože ani v arbitrážním řízení nesmějí být vydávána kontumační rozhodnutí, jež by často byla v rozporu s materiální pravdou.

Zvláštností arbitrážního jednání je, že se ho má zúčastnit v před-smluvních sporech za každou stranu vždy její vedoucí nebo jeho statutární zástupce (§ 25 odst. 1 nařízení) a nestačí tu proto účast zmocněnce (prakticky právního referenta podniku). Tento požadavek nařízení je však příliš přísný, i když bereme v úvahu závažnost před-smluvních sporů pro činnost podniku a význam řízení před arbitráží. Vy-stačilo by se snad s ustanovením, které obsahuje nový arbitrážní řád (§ 27 odst. 1 AŘ) a podle něhož je vedoucí povinen se osobně dostavit k jednání na zvláštní výzvu arbitra. Tím by se umožnilo zvát vedoucí stran jen v případech naléhavých a nutných.

5. D o k a z o v á n í

Protože projednací zásada má v arbitrážním řízení podobnou formu jako v řízení před soudem, je zde stejná situace v otázce důkazní povinnosti (ležící zásadně na stranách a doplněné toliko úřední povinností arbitra opatřit i takové důkazy, jejichž provedení žádá ze stran nena-vrhla a které také nepředložila — jestliže ovšem vůbec o existenci nějakých takových důkazů arbitr ví) a důkazního břemene (které tíží strany — zejména žadatele — jako odpovědnost za výsledek procesu, nepodaří-li se dostatečně prokázat skutečnosti, o které opírají svá tvrzení).

Hlavní rozdíl mezi arbitrážním a soudním řízením spočívá, pokud jde o dokazování, ve výběru důkazních prostředků. Nejdůležitějším důkaz-ním prostředkem tu budou (vzhledem k hmotněprávnímu obsahu arbitrážního řízení) listiny, a je-li toho třeba, pak expertisa (znalecký posu-

dek), nemůže-li arbitr posoudit správně určitou věc pro nedostatek zvláštních odborných znalostí a nevystačí-li se ani s odborníky stran (§ 20 AŘ). Ustanovení § 20 mluví o tom, že stranám může být uloženo, aby předložily posudek ústavu orgánu, znalce nebo jiného odborníka, anebo že může arbitr nařídit provedení expertisy. Bližší vysvětlení o tom, jaký je rozdíl mezi „expertisou“ a zmíněnými „posudky“, zejména posudkem znaleckým, však arbitrážní řád bohužel neobsahuje. Pojmově totiž mezi expertisou a znaleckým či odborným posudkem žádný rozdíl není, a bylo by proto třeba, chce-li tu arbitrážní řád nějak rozlišovat, použít jiných termínů.

Bylo by jasnější použít jedině termínu „znalecký posudek“, při čemž by jednou tento posudek mohly předložit samy strany, jindy by jeho provedení nařídila arbitráž sama a sama by také určila osobu znalce, tj. provedla to, co se dnes rozumí pod pojmem nařízení expertisy.

Jen výjimečně se v arbitrážním řízení používá jako důkazních prostředků místního ohledání a výslechu osob, které arbitrážní řád neoznačuje jako svědky. Nijak blíže tento důkaz neupravuje, zejména neupravuje případy, kdy nelze určité osoby vyslýchat a kdy tyto osoby mohou odepřít výpověď. Jedině z § 2 AŘ lze vyvodit jejich obecnou povinnost učinit všechna opatření potřebná k zachování státního, hospodářského nebo služebního tajemství, která se vztahuje na všechny orgány a osoby jakkoli činné v arbitrážním řízení.

6. Rozhodnutí

Arbitrážní rozhodnutí má dvojí formu: rozhodnutí meritorní, které je označováno jako „rozhodnutí sporu“, a rozhodnutí jiných otázek, zejména procesních, označované prostě jako „rozhodnutí“ (nikoliv už „usnesení“).

Pokud jde o druhy rozhodnutí sporu, můžeme tu vidět určitou odlišnost od meritorních rozhodnutí soudních. Rozhodnutí arbitrážního sporu jsou jako v soudním řízení buď rozhodnutími znějícími na plnění (např. v majetkových sporech) nebo na určení (např. v předsmělných sporech), ale vedle těchto dvou druhů rozhodnutí sporu se setkáváme též s rozhodnutími konstitutivními, jimiž se mění, ruší nebo zakládá právní poměr. S takovými rozhodnutími se v řízení podle XI. hlavy druhé části o. s. ř. nemůžeme setkat, protože soud nemá oprávnění svým rozhodnutím zakládat, měnit nebo rušit právní poměry v řízení o ostatních věcech občanskoprávních. (Je pochybné, má-li takové právo v jiných řízeních podle druhé části o. s. ř., ale to nás v daném případě nezajímá.) Naproti tomu arbitráž takové právo má na základě ustanovení § 15 nařízení.²⁰⁾

²⁰⁾ I založení, změna nebo zrušení právního poměru arbitráží má ovšem občanskoprávní charakter.

Dojde-li k jeho použití, pak bude rozhodnutí sporu mít povahu konstitutivní a oprávněnost tohoto zvláštního druhu rozhodnutí vedle rozhodnutí znějících na plnění a rozhodnutí na určení nemůže být brána v pochybnost.

K závažné změně došlo vydáním nového arbitrážního řádu rovněž v otázce právní moci rozhodnutí sporu. Dříve platilo, že rozhodnutí nabývá právní moci vyhlášením a jen pokud nebylo vyhlášeno, doručením (§ 35 nařízení). V praxi však docházelo k tomu, že písemné vyhotovení rozhodnutí bylo zasíláno stranám (v rozporu s ustanovením § 34 nařízení, kde je stanovena jednak dvoudenní, jednak pětidenní lhůta pro odeslání rozhodnutí) v důsledku přílišného zatížení arbitrážních orgánů až po uplynutí patnáctidenní lhůty (počítané od právní moci rozhodnutí), která je stanovena pro podání žádosti o přezkoumání rozhodnutí hlavním arbitrem. To vedlo k takové praxi, podle níž byly nuceny strany tam, kde rozhodnutí bylo sice vyhlášeno, ale dosud nedoručeno, žádat o přezkoumání rozhodnutí, jehož důvody znaly toliko v hrubých rysech, jelikož písemné vyhotovení rozhodnutí v ruce neměly.

Z toho důvodu a z důvodu zvýšení významu arbitrážního rozhodnutí, které je třeba odůvodnit neméně důkladně (což ovšem neznamená širou) než rozhodnutí soudní, stanoví nový arbitrážní řád, že rozhodnutí nabývá právní moci doručením.

Také protokol, do kterého dříve bylo pojímáno rozhodnutí sporu a jeho odůvodnění, byl správně přeměněn v písemné vyhotovení rozhodnutí (§ 39 AŘ), kterým byl ve své podstatě vlastně už dříve, neboť tu o žádný protokol o jednání vlastně nešlo.

Vykonatelným se stává rozhodnutí, jež zní na plnění, až po uplynutí lhůty stanovené v něm k plnění, a nebyla-li tato lhůta stanovena, do 15 dnů, počítáno vždy (i tam, kde pariční lhůta byla přesně určena) od doručení rozhodnutí straně, které je plnění uloženo (§ 47 odst. 1 AŘ). Okamžik vykonatelnosti rozhodnutí sporu se tedy nekryje zcela s jeho právní mocí.

Zvláštností arbitrážního řízení je, že se v rozhodnutí sporu nemusí rozhodovat o „nákladech řízení“, nýbrž toliko o zaplacení arbitrážního poplatku. S jinými náklady stran se v řízení před arbitráží nepočítá (zejména ne s náklady právního zastoupení). Jedině expertisa si může, pokud je nařízena, takové vedlejší výdaje vyžádat, ale pro zaplacení výdajů na ni vynaložených platí zvláštní ustanovení § 22 odst. 2 AŘ, podle něhož bude uloženo zaplatit náklady spojené s expertisou jedné nebo oběma stranám zejména se zřetelem k výsledku sporu.

Povinnost k zaplacení arbitrážního poplatku musí arbitr vyslovit nejen v rozhodnutí sporu, nýbrž i v samostatném rozhodnutí, jestliže strany ukončily řízení dohodou ve věci, ale nedohodly se o zaplacení

poplatku (§ 5 odst. 2 AŘ). Rozhodujícím kritériem pro uložení povinnosti k zaplacení arbitrážního poplatku bude v první řadě zásada úspěchu ve věci a v druhé řadě též otázka zavinění (zbytečné protahování sporu, nedodržování lhůt v řízení). Přihlédnuto má být též k závadám, které vyšly u stran při jednání najevo (§ 35 odst. 1 AŘ).

I v arbitrážním řízení je možno požádat o vydání platebního rozkazu a na rozdíl od soudního řízení může vyřídit arbitrážní žádost platebním rozkazem i arbitr sám podle svého uvážení (§ 51 AŘ). Nesmí však jít o peněžitou pohledávku vyšší 10.000 Kčs.²¹⁾ I žádost o zaplacení vyšší pohledávky může být vyřízena platebním rozkazem, je-li ve spise písemné prohlášení odpůrce, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu a co do výše. (Prakticky tedy jde o uznání dluhu podle § 297 obč. zák.) Bude tomu tak v případech, kdy žadatel musí podat arbitrážní žádost, aby mu nepropadla lhůta, ale odpůrce nemá prostředky na zaplacení, ač jinak uznává svůj závazek.

Proti arbitrážnímu platebnímu rozkazu se nepodává neformální odpor, nýbrž námitky, které musí být řádně odůvodněny a doloženy. Také lhůta k jejich podání je oproti patnáctidenní lhůtě k podání odporu v soudním řízení zkrácena, a to na 10 dnů od doručení rozkazu. Podání námitek má tytéž účinky jako podání odporu, neboť se jím zrušuje arbitrážní platební rozkaz (§ 52 odst. 5 AŘ).

Arbitrážní platební rozkaz se již osvědčil jako účinná zkrácená forma arbitrážního řízení.

7. D o z o r.

V arbitrážním řízení se uplatňuje princip jednoinstanční, neboť rozhodnutí arbitráže na rozdíl od soudních rozhodnutí jsou konečná (§ 19 nařízení²²⁾) a nabývají právní moci doručením. Jde tu nepochybně o právní moc nejen ve smyslu formálním (tj. o skutečnost, že pravomocné rozhodnutí arbitráže je nenapadnutelné řádným opravným prostředkem), nýbrž též ve smyslu materiálním (tzn. že projednání téže věci mezi týmiž účastníky brání překážka věci pravomocně rozsouzené).

Vyskytují se názory, že povaha arbitrážního řízení vylučuje překážku věci pravomocně rozsouzené, překážku rei iudicatae. Právní jistota

²¹⁾ Částka 10.000 Kčs je více než dvakrát vyšší částky, ohledně které lze požádat o vydání platebního rozkazu v řízení soudním (srov. § 425 o. s. ř.), avšak to je odůvodněno skutečností, že předmět arbitrážního řízení má zpravidla mnohem vyšší hodnotu než předmět řízení soudního.

²²⁾ Mluví-li ustanovení § 19 nařízení o „konečných“ rozhodnutích, nemyslí tím to, že arbitrážní rozhodnutí musí vyřídit celý předmět řízení (jak tomu je u rozhodnutí soudních). „Konečnost“ rozhodnutí v tomto smyslu by znamenala vyloučení rozhodnutí o části předmětu nařízení, respektive o právním základu věci (tzv. rozhodnutí částečná a mezitimní, která jistě ani v arbitrážním řízení vyloučena nejsou, ale nejsou tu praktická).

i v oblasti hospodářských smluv je však důležitou věcí a nelze proto připouštět (i z důvodu hospodárnosti řízení) několikeré projednání téže věci. Proto pokud není pravomocné rozhodnutí arbitráže změněno nebo zrušeno cestou doзору, vadí novému projednání téže věci překážka věci rozsouzené.

Bylo již uvedeno, že rozhodnutí arbitráže je změnitelné či zrušitelné jen cestou řečeného doзору. Zrušit či změnit je může za předpokladu, že rozhodnutím byly porušeny právní předpisy či zásady hospodářské politiky Československé republiky, příslušný hlavní arbitr arbitráže, která rozhodnutí vydala, a výjimečně i hlavní arbitr Československé republiky nebo hlavní arbitr pro Slovensko (§ 22 odst. 3 nařízení).

Rozhodnutí hlavního arbitra může pak zrušit nebo změnit orgán, u něhož je arbitráž zřízena, tj. vláda, sbor pověřenců nebo rada KNV (§ 23 odst. 1 nařízení ve znění nař. č. 45/54 Sb.).

Určitou zvláštnost představuje to, že hlavní arbitr může zrušit rozhodnutí nejen na návrh strany, nýbrž též z vlastního podnětu. Protože hlavní arbitr tu ruší rozhodnutí arbitráže, které stojí v čele, jde o případ autoremedury rozhodnutí téhož orgánu, což reprezentuje (bez ohledu na otázku právní moci) porušení vázanosti arbitráže vlastním rozhodnutím. Proto je třeba používat zrušení či změny rozhodnutí z vlastního podnětu hlavního arbitra jen v případech zvláště odůvodněných, zejména když tu je ještě cesta protestu, který může podat proti rozhodnutí odporujícímú zákonu generální prokurátor prostřednictvím svých orgánů. Je také správné, že možnost zrušení či změny arbitrážního rozhodnutí je omezena lhůtou.

Strana, která s rozhodnutím arbitra nesouhlasí, může podat žádost o jeho přezkoumání. Tato žádost je z hlediska strany mimořádným opravným prostředkem, neboť jde o napadení pravomocného rozhodnutí. Protože pak jde o zcela mimořádný opravný prostředek, je plně odůvodněno to, že je žádost časově limitována, že ji může podat jen vedoucí dotyčné strany či jejího nadřízeného orgánu a že se za přezkoumání platí vyšší poplatek. Zabrání se tak zneužívání žádosti o přezkoumání arbitrážního rozhodnutí a zabrání se tomu, aby se z ní vytvořil faktickou cestou řádný opravný prostředek.

Naproti tomu je dobře, že nebyla pro dozorčí řízení přijata koncentrační zásada, která by vylučovala v tomto řízení uvádět jiné skutečnosti a důkazy, než které byly uvedeny v původním arbitrážním řízení. Uvede-li však strana přece jen nějaké „novoty“, které mohla přednést nebo předložit v původním řízení, je správné ji postihnout buď pořádkovou pokutou nebo uložením povinnosti zaplatit alespoň část poplatku za přezkoumání, i když je její žádosti vyhověno.

8. Výkon arbitrážního rozhodnutí

Rozhodnutí arbitráže, které zní na plnění a není splněno v dané lhůtě dobrovolně, může být vykonáno nuceně. Zpravidla se to provede, pokud jde o peněžní plnění, odpisem z účtu u peněžního ústavu (§ 46 odst. 2 AŘ); jde tu o exekuci podobnou té, kterou zavedlo zák. opatření č. 63/1955 Sb. v soudním řízení exekučním v podobě exekuce na pohledávky na účtu u peněžního ústavu. Podle zmíněného ustanovení § 47 odst. 2 AŘ není ovšem vyloučeno, aby arbitrážní rozhodnutí bylo vykonáno správní nebo soudní exekucí, ať jde o peněžité či nepeněžité plnění. V tom je rozdíl od zrušené již vyhlášky č. 20/54 Sb., která nedovolovala soudní exekuci vykonat jiné než k nepeněžitému plnění odsuzující rozhodnutí.

Kdyby se vedla soudní exekuce na základě rozhodnutí arbitráže, které zní na plnění peněžité, musilo by se tu použít též ustanovení § 437, po případě 438 o. s. ř. Při exekuci k vydobytí nepeněžitých nároků se ovšem tato ustanovení, zvýhodňující stát a socialistické právnické osoby, neuplatní, protože tady je předmět exekuce dán povahou vymáhaného nároku.

Odlišnost od občanského soudního řízení znamená ustanovení § 20 odst. 2 nařízení, které umožňuje straně vést exekuci na základě arbitrážního rozhodnutí toliko ve lhůtě 1 roku od právní moci rozhodnutí, zatím co nároky přiznané rozhodnutím soudu lze uplatnit bez nebezpečí námitky promlčení v prodloužené promlčecí lhůtě 10 let (§ 91 obč. zák.).

Konečně pak zjednodušení výkonu rozhodnutí arbitráže znamená § 46 odst. 1 AŘ, podle něhož se rozhodnutí nesplněné ve lhůtě opatří na žádost strany doložkou vykonatelnosti; ta nahradí dřívější zbytečný mezičlánek — příkaz k úhradě.

РЕЗЮМЕ

Восьмилетняя практика чехословацкого арбитража показала, что арбитражное производство является наиболее подходящей формой быстрого и действенного решения и устранения правовых споров, возникающих между организациями социалистического сектора при выполнении ими государственного плана развития народного хозяйства. Большую роль играет арбитраж при организации и контроле обязательственных отношений социалистических организаций.

Проблемы арбитражного производства необходимо требуют теоретической разработки. Настоящая статья ставит себе целью занять определенную точку зрения к некоторым из этих проблем, приняв при этом во внимание нормативный материал последнего времени.

В первой части статьи рассматривается характер арбитража, арбитражного производства и арбитражного процессуального права. По действующему в настоящее время праву необходимо отнести арбитраж к системе административных органов Чехословацкой республики, а именно и потому, что

административные органы, при которых учрежден арбитраж, могут пересматривать, изменять или же и отменять решения подчиненного им арбитража. (Но что касается самого разрешения спора, арбитры независимы и не могут принимать приказы о том, как рассматриваемый спор разрешить.) Арбитражное же производство, наоборот, имеет несомненно гражданско-правовой характер, ибо его предметом являются имущественно-правовые споры между организациями социалистического сектора, причем стороны арбитражного производства выступают перед арбитражом в качестве совершенно равноправных тяжущихся. А так как арбитражное производство является ни чем иным, как одним из видов производства в гражданско-правовых делах, то нормы, регулирующие арбитражное производство, следует отнести только к системе гражданского процессуального права; сюда же относятся нормы, регулирующие гражданско-правовое производство в общих и специальных судах, в третейских делах и в делах о наследовании, в делах по судебным депозитам и в государственном нотариате.

Арбитражный и судебный процессы имеют много общего, но между ними имеются и различия, проявляющиеся как в некоторых их основных принципах, так и в отдельных постановлениях, регулирующих их ход.

Поэтому во второй своей части статья рассматривает именно различия между принципами судебного и арбитражного производства и, в частности, указывает на более ограниченное применение принципов диспозитивности и состязательности в арбитражном производстве. Особое же внимание статья обращает на те принципы арбитражного производства, которые прямо противоположны принципам судебного производства (против принципа гласности судебного производства стоит в арбитражном производстве принцип рассмотрения дела при закрытых дверях, против принципа устности — принцип письменности, а против коллегиального постановления решений — принцип постановления решений единоличным арбитром).

Третья часть статьи посвящена правительственной регулировке арбитражного производства и в особенности ее сравнению с регулировкой гражданско-правового судебного производства. В этом порядке описывается взаимное отношение компетенций арбитража и суда, обращается внимание на момент возбуждения производства, с которым связаны разные материально-правовые и процессуальные последствия, и рассматривается здесь и вопрос о соблюдении материально-правовых и процессуальных сроков. В вопросе о доказательствах статья обращает особое внимание на выбор отдельных доказательств, из которых наибольшее применение находят документы и экспертиза. Интересны вопросы законной силы и возможной изменимости решений арбитража. Поэтому и этим вопросам уделяется особое внимание. Статья заканчивается упоминанием о приведении арбитражных решений в исполнение и его сравнением с исполнением судебных решений.

RÉSUMÉ

Die achtjährige Praxis der tschechoslowakischen Arbitrage hat gezeigt, daß das Arbitrageverfahren die Form einer schnellen und wirkungsvollen Regelung und Beseitigung der Rechtsstreite, die zwischen den Organisationen des sozialistischen Sektors bei der Erfüllung des Staatsplanes der Entwicklung der Volkswirtschaft entstehen, ist. Die Arbitrage spielt eine große Rolle bei der Organisation und Kontrolle der Obligationsverhältnisse zwischen den sozialistischen Organisationen.

Die Probleme des Arbitrageverfahrens verlangen eine theoretische Bearbeitung. Dieser Artikel stellt sich zur Aufgabe hinsichtlich des neuesten normativen Material zu einigen dieser Probleme Stellung zu nehmen.

Im ersten Teil behandelt der Artikel den Charakter der Arbitrage, des Arbitrageverfahrens und des Arbitrageprozeßrechts. Nach dem geltigen Rechtsstande ist es nötig, die Arbitrage in das System der administrativen Organe der Tschechoslowakischen Republik einzureihen und zwar besonders darum, weil die administrativen Organe, bei denen die Arbitrage errichtet wurde, die Entscheidungen der untergestellten Arbitrage überprüfen und ändern, gegebenen Falles auch aufheben können. (Bei Lösung einzelner Fälle sind aber die Arbitrer unabhängig und dürfen von niemandem Anordnungen annehmen, auf welche Weise sie den Streit entscheiden sollten.) Im Gegensatz dazu, hat das Arbitrageverfahren einen zivilrechtlichen Charakter, denn den Gegenstand dieses Verfahrens bilden vermögensrechtliche Streite zwischen den Organisationen des sozialistischen Sektors, und die Parteien des Arbitrageverfahrens treten in ihm als absolut gleichberechtigte Gegner auf. Da aber dann das Arbitrageverfahren nichts anderes als eine Art des Verfahrens in zivilrechtlichen Sachen ist, kann man die Rechtsnormen, die das Verfahren vor der Arbitrage regeln, nirgends anders als in das System des Zivilprozeßrechts, einreihen. Dorthin gehören auch die Rechtenormen, die das zivilrechtliche Verfahren vor den allgemeinen Gerichten und Sondergerichten, vor den Schiedsrichtern und in Erbschaftssachen sowie in Verwahrungssachen vor dem Staatsnotariat regeln.

Der Arbitrage- und Gerichtsprozeß hat vieles gemeinsam, dennoch existieren zwischen ihnen — und zwar in einigen ihrer Grundsätze und auch in den einzelnen Bestimmungen, die ihren Verlauf regeln — gewisse Unterschiede.

Im zweiten Teil befaßt sich der Artikel mit den Unterschieden zwischen den Grundsätzen des Gerichts- und Arbitrageverfahrens und zeigt besonders auf die beschränktere Geltendmachung der Dispositions- und Handlungsgrundsätze im Arbitrageprozeß hin. Besonders werden dann die Grundsätze des Arbitrageverfahrens, die mit den Grundsätzen des Gerichtsverfahrens im scharfen Kontrast stehen, beachtet. (Gegenüber dem Grundsatz der Öffentlichkeit des Gerichtsverfahrens steht im Arbitrageverfahren der Grundsatz der Nichtöffentlichkeit, gegenüber dem Grundsatz der Mündlichkeit des Verfahrens der Grundsatz der Schriftlichkeit und gegen den Grundsatz der Senatentscheidung wird der Grundsatz der Entscheidung des einzelnen Arbitrers gestellt.)

Der dritte Teil des Artikels ist dann der gesetzlichen Regelung des Arbitrageverfahrens und besonders ihrem Vergleich mit der Regelung des zivilrechtlichen Gerichtsverfahrens gewidmet. Es wird hier eine Beschreibung des gegenseitigen Verhältnisses der Befugnis der Arbitrage und der Gerichte wiedergegeben. Aufmerksamkeit wird dem Augenblick der Eröffnung des Verfahrens, mit welcher verschiedene materiellrechtliche und prozeßrechtliche Folgen verbunden sind, gewidmet, und es wird die Frage der Einhaltung der materiellrechtlichen und prozeßrechtlichen Fristen beörtert. Bei der Untersuchung der Beweisführung beachtet der Artikel besonders die Auswahl der Beweismittel, von denen sich im Ar-

bitrageverfahren besonders Urkunden und die Expertise geltend machen. Interessant ist die Frage der Rechtskraft und der möglichen Abänderung der Entscheidung der Arbitrage. Darum wurde auch dieser Frage eine besondere Aufmerksamkeit gewidmet. Der Artikel wird dann durch eine Bemerkung über den Vollzug der Arbitrageentscheidung und seinen Vergleich mit den Vollzug der Gerichtscheidung abgeschlossen.